

بررسی رابطه به کارگیری روش‌های تدریس فعال با ایجاد انگیزه به پژوهش در دانشجویان

رحمت اله خسروی^۱، منصوره کافی زاده^۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه به کارگیری روش‌های تدریس فعال با ایجاد انگیزه به پژوهش در دانشجویان رشته‌های علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر انجام گرفته است. روش تحقیق از نوع همبستگی و ابزار اندازه‌گیری، پرسش-نامه محقق ساخته می‌باشد. حجم جامعه ۳۲۵۱ نفر از دانشجویان رشته‌های علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان را در بر گرفته که ۳۴۴ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی، به عنوان نمونه تحقیق انتخاب شدند. نتایج بدست آمده به شرح زیر است:

- ۱- در سنجش کلی: ۵/۴ درصد از پاسخگویان معتقدند، به کارگیری روش‌های تدریس فعال توسط استادان به میزان خیلی کم، ۷۸/۵ درصد به میزان کم، ۱۵/۴ درصد به میزان زیاد و ۰/۶ درصد به میزان خیلی زیاد می‌باشد.
- ۲- در سنجش کلی: ۲/۶ درصد از پاسخگویان دارای انگیزه به پژوهش به میزان خیلی کم، ۱۹/۲ درصد به میزان کم، ۴۸/۱ درصد به میزان زیاد و ۳۰/۱ درصد به میزان خیلی زیاد می‌باشند.
- ۳- بین متغیر به کارگیری روش‌های تدریس فعال با انگیزه دانشجویان به پژوهش رابطه معنی‌داری وجود دارد.
- ۴- بین متغیر بخش محل تحصیل و انگیزه دانشجویان به پژوهش رابطه معنی‌داری وجود دارد. و بیش‌ترین انگیزه به پژوهش در بخش‌های حقوق، علوم اجتماعی، علوم تربیتی مشاهده شد.
- ۵- بین متغیر سن، جنس و سال ورودی با انگیزه دانشجویان به پژوهش رابطه معنی‌داری وجود ندارد.
- ۶- بین متغیر به کارگیری روش‌های تدریس فعال و بخش‌های مختلف رشته‌های علوم انسانی رابطه معنی‌داری وجود دارد. و بیش‌ترین میزان به کارگیری روش‌های تدریس فعال در بخش علوم تربیتی مشاهده شد.

واژه‌های کلیدی: روش تدریس فعال، انگیزه به پژوهش، رشته علوم انسانی

۱- دانشجوی دکتری تخصصی مطالعات برنامه درسی دانشگاه تربیت مدرس؛

khosravi_tmu @ hotmail.com

۲- کارشناس ارشد برنامه‌ریزی درسی

مقدمه

رویکرد رفتاری: در این رویکرد، انگیزش به عنوان تقویت، قلمداد می‌شود (ایگن^۲ و کاوچک^۳، ۲۰۰۱). بر این اساس فهم انگیزش دانشجو با تحلیل دقیقی از تقویت‌کننده‌های حاضر در کلاس، آغاز می‌گردد.

رویکرد شناختی: نظریه‌پردازان شناختی معتقدند که رفتار به وسیله تفکر ما تعیین می‌شود نه به طور ساده به وسیله پاداش‌ها و تنبیه‌های گذشته رفتار (استیپک، ۲۰۰۲). اکثر نظریه‌های شناختی معاصر، بر ساختارهای ذهنی و سازماندهی تجارب تأکید اساسی دارند. بر-اساس این رویکرد، انگیزش، حاصل باورهای آموخته شده فرد درباره ارزشمندی فردی، توانایی‌ها و یا قابلیت‌های خود، اهداف، انتظارات فرد، برای کسب موفقیت، یا شکست و احساسات مثبت و منفی ناشی از فرآیند خودارزشیابی است. بطور کلی نظریه‌پردازان شناختی بر انگیزش درونی تأکید می‌ورزند.

رویکرد انسان‌گرایی: در این رویکرد، انگیزش به عنوان تلاش افراد برای تحقق بخشیدن توان بالقوه خود تلقی می‌گردد. تعبیر و تفسیرهای انسان‌گرایی از انگیزش، بر منابع درونی انگیزشی نظیر نیاز فرد به خودشکوفایی^۴ و نیاز به خودتعیینی^۵ تأکید می‌کنند (وولفولک^۶، ۲۰۰۴). طبق این رویکرد برای برانگیختن افراد باید منابع درونی آن‌ها یعنی

امروزه یکی از شاخص‌ترین مقولات مورد بحث در آموزش عالی موضوع «آموزش مبتنی بر پژوهش» و برداشت‌های مختلف از نحوه اجرای آن است. فائق‌آمدن بر فاصله موجود میان حوزه‌های آموزش و پژوهش با رخنه کردن پژوهش در بدنه آموزش عالی و به‌ویژه در حوزه آموزشی امکان‌پذیر است. بدون مأنوس کردن دانشجویان به پژوهش در زندگی و فعالیت‌های روزمره، پرورش استعدادهای خلاق آن‌ها در تولید علم و مشارکت در توسعه کشور ناممکن خواهد بود (انت ویستل^۱، ۲۰۰۲).

شناخت صحیح مبانی نظری حوزه انگیزش و به‌کارگیری دستورالعمل‌ها و کاربردهای عملی آن‌ها، پیش‌نیاز انجام این پژوهش است. در آغاز تاریخ روانشناسی علمی، اکثر روانشناسان می‌کوشیدند تا با توسل به مفاهیمی از قبیل بازتاب، غریزه و رفتار نقش‌پذیری به توصیف و تبیین انگیزش، یعنی عامل به‌وجود-آورنده رفتار انسان و حیوان، بپردازند؛ اما دیری نپائید که این طرز فکر مورد انتقاد واقع شد و مفاهیم و نظریات دیگری جای آن را گرفتند (سیف، ۱۳۷۹). به طور کلی رویکردها و نظریه‌های معاصر به انگیزش عبارتند از: رویکرد رفتاری، رویکرد شناختی، رویکرد انسانی و رویکرد اجتماعی-فرهنگی.

احساس شایستگی، حرمت خود، استقلال و

^۲ - Eggen

^۳ - Kauchak

^۴ - Self-actualization

^۵ - Self-determination

^۶ - woolfolk

^۱ - Entwistel

الگویی جامع است که در آن تمامی ابعاد و عناصر انگیزش آن هم، براساس همه رویکردها و نظریه‌های انگیزشی مورد توجه و بررسی قرار گیرد. در این میان روش تدریس معلم بخش مهمی از این الگو را شامل می‌شود. کلیه منابع انگیزشی، تقویت‌کننده‌ها در رویکرد رفتاری، ساختارهای ذهنی در رویکرد شناختی، انگیزش درونی در رویکرد انسان‌گرایی و مشارکت افراد در رویکرد اجتماعی- فرهنگی، همه‌وهمه در تدریس فعال مشهودند. تدریسی که یادگیرندگان در آن فعالانه با معلم و با یکدیگر ارتباط دارند، برای پاسخ دادن به پرسش‌های معلم فکر می‌کنند، برای حل مسائل، تفکر، تحقیق، و مطالعه می‌کنند، با یکدیگر و یا به تنهایی دست به آزمایش می‌زنند، سبب ایجاد انگیزه، فعالیت و تحقیق در آنان می‌شود. فراگیران از طرف معلم تقویت می‌شوند. تقویت بیرونی، رضایت درونی را سبب می‌شود و به تبع آن، انگیزه‌ای مضاعف جهت فعالیت و پژوهش ایجاد خواهد شد. روانشناسان تعلیم و تربیت معتقدند که تدریس فعال می‌تواند ذهن فراگیران را بیدار کند و راه و روش فکر کردن، مطالعه و تحقیق و تفکر منطقی را در آنان تقویت کند. و مهارت‌های زندگی را به آنان آموزش دهد.

عنصر معلم و روش تدریس او، از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر عملکرد تحصیلی فراگیران در فرآیند تدریس و یادگیری در همه

حرمت خود، استقلال و خودشکوفایی را تقویت کرد. از جمله مفاهیم عمده‌ای که در این رویکرد برای تبیین انگیزش افراد مطرح است، مفهوم نیازها و چگونگی ارضای آن‌ها است. براین اساس تلاشی که افراد برای ارضاء و تحقق‌بخشی به نیازهای شخصی از خود نشان می‌دهند مهم‌ترین منبع انگیزشی تلقی می‌شود.

رویکرد اجتماعی - فرهنگی: این رویکرد انگیزش بر مشارکت افراد در اجتماع تأکید دارد. مفهوم «هویت» مفهومی اساسی در این رویکرد محسوب می‌شود. افراد برای حفظ هویت و روابط بین فردی‌شان با اجتماع، به فعالیت‌هایی روی می‌آورند. در این رویکرد اعتقاد بر این است که افراد از طریق فرآیندهای اجتماعی‌شدن، و مشاهده سایر اعضای اجتماع خود یاد می‌گیرند. براین اساس اگر دانشجویان برای یادگیری ارزش قائل باشند، آنان برای یادگیری هرچه بیشتر، برانگیخته خواهند شد. در این رویکرد انگیزش زائیده هویت، و هویت زائیده مشارکت افراد است. چالش عمده در این جا اطمینان یافتن از این مسأله است که همه دانشجویان، اعضای مشارکت‌کننده اجتماع باشند (وولفولک، ۲۰۰۴).

بدیهی است که برانگیزاندن و علاقه‌مند ساختن دانشجویان به مطالعه و پژوهش با تمرکز بر یک رویکرد یا نظریه خاص و بکارگیری کاربردهای انگیزشی حاصل از آن محقق نمی‌شود، بلکه این مهم، نتیجه طراحی

گفتگوها، و کاوش‌هایی است که از یادگیری و استقلال یادگیرندگان حمایت می‌کند (سیف، ۱۳۸۰: ۳۵). بنابراین، معلم باید توجه داشته باشد که طراحی سنجیده و آگاهانه فعالیت‌های مربوط به تدریس، برداشتن نخستین گام به سوی تدریس مبتنی بر هدف و مقصود خواهد بود. این نوع تدریس که در آن فراگیران درگیر فعالیت‌های ذهنی و یا فیزیکی هستند، اصطلاحاً به تدریس فعال معروف می‌باشد. در واقع روش‌های تدریس فعال، معلم و فراگیران را به نحو مطلوب فعال می‌کند و یاددهی - یادگیری با ارتباط دوسویه اتفاق می‌افتد. در این روش‌ها مطالب و مفاهیم با فعالیت معلم، و فعالیت پژوهش فراگیر کشف می‌شود (احمدی، ۱۳۸۰). پرسش و پاسخ در کلاس، مشارکت فعالانه در فعالیت‌های گروهی و بحث‌های جمعی و سایر روش‌هایی که در آن فراگیران از لحاظ ذهنی و یا جسمی فعال هستند، همگی از عوامل مهم تقویت انگیزه و اشتیاق به مطالعه و تحقیق محسوب می‌شوند. با بازخوردگیری مناسب از معلم بر میزان عزت نفس و حفظ هویت فراگیران افزوده می‌شود و نهایتاً انگیزه آنان به فعالیت و پژوهش تقویت می‌شود.

بدین ترتیب، آموزش مبتنی بر پژوهش از خط مشی‌های نوین آموزشی است که در سال‌های اخیر به یکی از اولویت‌های مطالعاتی و پژوهشی تبدیل شده، لیکن تا به حال پژوهش‌های اندکی را به خود اختصاص داده است. در پرتو انجام این تحقیق، رابطه انجام تدریس

مقاطع است. بنابراین می‌توان گفت مهم‌ترین مجریان در ایجاد انگیزه به پژوهش در دانشگاه‌ها، استادان می‌باشند که از طریق روش تدریس آن‌ها، می‌توان به این مهم دست یافت. آنچه یک دانشجو را به معنای واقعی به جوینده دانش تبدیل می‌کند، نوع تدریس استاد است.

تدریس یک فرآیند است، فرآیندی نظام‌دار و تابع روش و اسلوبی خاص. هدف این فرآیند ایجاد یادگیری و استمرار آن در فراگیران است (بهرنگی، ۱۳۸۴). در واقع، تدریس یک فعالیت است، اما نه هر فعالیتی، بلکه فعالیتی که آگاهانه و براساس هدف خاصی انجام می‌گیرد. فعالیتی که بر پایه وضع شناختی شاگردان انجام پذیرد و موجب تغییر آنان شود.

نکته مهم در یک فرآیند تدریس، این است که معلم مشخص کند چه باید یاد گرفته شود، تا براساس آن محتوای آموزشی و فعالیت‌های متناسب با درک و فهم شاگردان فراهم گردد. در واقع توجه به سه نکته در جریان تدریس لازم و ضروری است:

- ۱- تدریس باید هدف داشته باشد.
  - ۲- روش تدریس باید متناسب با هدف و مقصود باشد، یعنی بیان‌کننده آن چیزی باشد که قرار است یاد گرفته شود.
  - ۳- مفاهیم به طریقی ارائه شود، یا شرایط تغییر به طریقی فراهم گردد، که مطابق فهم و توانایی شاگردان باشد.
- می‌توان گفت نقش معلم تدارک دیدن و هماهنگ کردن مواد، تکالیف، موقعیت‌ها،

تدریس به شیوه حل مسئله بر روحیه پژوهشگری دانش‌آموزان تأثیر معنی‌داری نداشته است.

۲- رشیدپور (۱۳۸۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی عوامل مؤثر افزایش روحیه پژوهشی در دانش‌آموزان دوره متوسطه استان لرستان» متغیرهای مرتبط و مؤثر بر افزایش روحیه مطالعه و پژوهش دانش‌آموزان را بدین شرح شناسایی نمود: گنجاندن درس پژوهش در برنامه هفتگی، تبلیغات مناسب برای فرهنگ‌سازی در امر پژوهش از طریق آموزش و پرورش، برگزاری مسابقات علمی و پژوهشی، تأیید دادن فعالیت‌های پژوهشی در قبولی کنکور سراسری، در نظر گرفتن نمره برای فعالیت‌های پژوهشی و تأثیر آن در معدل درسی دانش‌آموزان، کاربست نتایج تحقیقات، تمایل معلمان به امور پژوهشی، اعتقاد دانش‌آموزان به نقش محوری پژوهش در کیفیت آموزش، شرکت دانش‌آموزان در فعالیت‌های گروهی منسجم، آشنایی دانش‌آموزان با مراکز تحقیقاتی، میزان توانایی معلمان در انجام امور پژوهشی، وجود کتابخانه‌های مجهز و دسترسی دانش‌آموزان به این اماکن، ارتباط مدارس با مراکز دانشگاهی، برگزاری نمایشگاه‌های کتاب در مدارس، اعطای پاداش‌های مادی به دانش‌آموزان پژوهشگر، تخصیص بودجه و اعتبارات کافی در زمینه پژوهش، دسترسی به آرشیو و مجلات

فعال با ایجاد انگیزه به پژوهش در دانشجویان مشخص خواهد گردید. از طرف دیگر میزان استفاده از روش‌های تدریس فعال تعیین شده، و همچنین میزان علاقه و انگیزه دانشجویان به پژوهش سنجیده خواهد شد. و در نهایت راه برای تقویت و بهبود تدریس در مواردی که ضعف در آن‌ها مشاهده می‌شود، هموار خواهد شد و در مجموع برنامه‌ریزی جهت سوق دادن استادان برای به‌کارگیری روش‌های تدریس فعال آسان‌تر خواهد گردید.

پیشینه پژوهشی مرتبط

۱- مهری نژاد (۱۳۸۴)، اثربخشی سه شیوه تدریس را در پرورش روحیه پژوهشگری مورد مطالعه قرار داده است. در تحقیق وی، سه شیوه تدریس عبارت بودند از: تدریس به شیوه سنتی، تدریس به شیوه حل مسئله همراه با ارزشیابی براساس شاخص‌های پژوهشگرانه، و تدریس به شیوه حل مسئله بدون ارزشیابی بوسیله پرسش‌نامه نگرش نسبت به پژوهش.

این پژوهش با روش شبه‌تجربی با سه کلاس پایه چهارم ابتدایی با ۲۰، ۲۳ و ۲۵ دانش‌آموز در هر کلاس انجام شده است. تحلیل داده‌ها نشان داد تدریس به شیوه حل مسئله فارغ از نوع ارزشیابی، در پرورش روحیه پژوهشگری مؤثرتر از روش تدریس سنتی است. همراهی ارزشیابی براساس شاخص‌های پژوهشگرانه در افزایش اثربخشی

براساس انتقال معلومات تدریس می‌کنند، دارند. وی دلیل این امر را دانش معلم و چگونگی بکارگیری آن، نگرش مثبت معلم به دانش خود و فعال کردن دانش‌آموزان در جریان آموزش و مشارکت دادن آن‌ها در تدریس می‌داند (عالمی، ۱۳۸۱).

۵- سالیوان (۱۹۹۱) در پژوهشی با عنوان «ویژگی‌های مشترک برنامه درسی مبتنی بر فرآیند حل مسئله و کاوشگری» گزارش نموده است که برنامه درسی مبتنی بر فرآیند حل مسئله و کاوشگری بر موارد ذیل تأکید دارد:

- ۱- تأکید بر یادگیری مبتنی بر فرآیند حل مسئله،
- ۲- تأکید بر فراهم‌سازی فرصت‌های مناسب یادگیری،
- ۳- افزایش مهارت‌های اساسی تفکر،
- ۴- رشد و توسعه صفات و ارزش‌های انسانی،
- ۵- تربیت یادگیرنده‌ای مستقل

۶- بیشاپ^۱ و بیسچک^۲ (۱۹۹۸) مدل شناختی اجتماعی را برای پیش‌بینی علاقه به پژوهش به کار بردند. مشارکت‌کنندگان در این طرح شامل ۱۸۴ دانشجوی دکتری روانشناسی و مشاوره بودند. نتایج تحلیل نشان داد که ۵ متغیر برای پیش‌بینی علاقه به پژوهش نقشی اساسی دارند: انتظارات مربوط به بازدهی پژوهش، باورهای مربوط به کارآمدی شخصی پژوهش، علائق پژوهشی، علائق هنری و سن.

تخصصی، آشنایی دانش‌آموزان در زمینه کاربرد ابزار جدید (رایانه، اینترنت و ...)، میزان مشارکت دادن دانش‌آموزان در امور آموزشی، دیدگاه مدیران نسبت به تحقیق و پژوهش، میزان حمایت مدیران از دانش‌آموزان پژوهشگر، تشکیل گروه‌های پژوهشی در مدرسه برای انجام فعالیت‌های پژوهشی، همکاری میان اولیاء و مربیان مدارس، و میزان تأثیر عادت به مطالعه و تحقیق در خانواده.

۳- مریم صحرا نورد (۱۳۸۱)، در تحقیق خود با عنوان «نقش استفاده از روش‌های فعال تدریس درس علوم تجربی در پرورش روحیه پرسشگری- پژوهش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی»، آورده است: با توجه به اطلاعات حاصل از عملکرد دانش‌آموزان و نظر مشاهده‌گران بین روحیه پرسشگری- پژوهش معلمانی که با روش فعال تدریس می‌کنند و دانش‌آموزانی که معلمان آن‌ها با روش غیر فعال تدریس می‌کنند، تفاوت معناداری وجود دارد، یعنی معلمانی که با روش فعال تدریس می‌کنند بیش‌تر از معلمانی که با روش غیر فعال تدریس می‌کنند روحیه پرسشگری- پژوهش را در دانش‌آموزان پرورش می‌دهند.

۴- فد فلندرز براساس تحقیقاتی که در زمینه کنش متقابل معلم و دانش‌آموزان انجام داده، اعلام می‌کند که آن دسته از معلمانی که با روش غیرمستقیم تدریس می‌کنند کارایی بیشتری نسبت به معلمانی که با روش مستقیم و

^۱ - Bishop

^۲ - Bieschke

سؤال‌های تحقیق

- ۱- به کارگیری روش‌های تدریس فعال در کلاس‌های درس رشته‌های علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر به چه میزان است؟
- ۲- انگیزه و علاقه دانشجویان رشته‌های علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر نسبت به پژوهش به چه میزان است؟
- ۳- چه رابطه‌ای بین میزان بکارگیری روش‌های تدریس فعال با میزان انگیزه دانشجویان رشته‌های علوم انسانی دانشگاه باهنر به پژوهش وجود دارد؟
- ۴- آیا بین بخش محل تحصیل دانشجویان رشته‌های علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر و میزان انگیزه آنان به پژوهش رابطه وجود دارد؟
- ۵- آیا بین سال ورودی دانشجویان رشته‌های علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر و میزان انگیزه آنان به پژوهش رابطه وجود دارد؟
- ۶- آیا بین سن دانشجویان رشته‌های علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر و میزان انگیزه آنان به پژوهش رابطه وجود دارد؟
- ۷- آیا بین جنسیت دانشجویان رشته‌های علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر و میزان انگیزه آنان به پژوهش رابطه وجود دارد؟
- ۸- آیا بین میزان به‌کارگیری از روش‌های تدریس فعال در بخش‌های مختلف رشته‌های علوم انسانی دانشگاه تفاوت معنی‌داری وجود دارد؟

روش تحقیق:

با توجه به موضوع و هدف تحقیق، از روش همبستگی استفاده شده است.

جامعه و نمونه:

جامعه آماری پژوهش، کلیه دانشجویان رشته علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر کرمان که در سال ۱۳۸۶ در بخش‌های زبان، کتابداری، حسابداری، علوم تربیتی، ادبیات، اقتصاد، علوم اجتماعی، مدیریت، معارف و حقوق مشغول به تحصیل بودند. تعداد کل آن‌ها ۳۲۵۱ نفر بود. حجم نمونه از طریق فرمول کوکران برابر با ۳۴۴ نفر تعیین گردید.

ابزار اندازه‌گیری:

ابزار اندازه‌گیری در این تحقیق، پرسش‌نامه محقق ساخته است. این پرسش‌نامه شامل ۵ سؤال مربوط به مشخصات فردی پاسخگو (نام بخش، رشته تحصیلی، سال ورودی، سن و جنسیت) و ۱۶ سؤال بسته‌پاسخ مربوط به میزان انجام تدریس فعال و ۱۴ سؤال بسته‌پاسخ هم مربوط به میزان انگیزه دانشجویان به پژوهش طرح گردیده است.

روش نمره‌گذاری بدین صورت بوده است: ۳۰ سؤال بسته‌پاسخ شامل گزینه‌های هرگز، گاهی، غالباً و همیشه، که به ترتیب با اعداد ۱، ۲، ۳ و ۴ کدگذاری شده‌اند. برای تعیین روایی پرسش‌نامه، از قضاوت پنج متخصص بخش علوم تربیتی بهره‌گیری شده است. با توجه به محاسبات انجام شده، میزان

توصیفی تحقیق شامل فراوانی، درصد، و درصد پاسخگو، و آمار استنباطی شامل آزمون دو-جمله‌ای جهت مشخص نمودن مکان میانه و آزمون خی‌دو استقلال جهت بررسی استقلال بین دو متغیر، آزمون‌های همبستگی کندال و اسپیرمن و آزمون کروسکال والیس جهت مقایسه توزیع K نمونه مستقل که $K > 2$ می‌باشد.

نتایج تحقیق:

۱- به کارگیری روش‌های تدریس فعال در کلاس‌های درس رشته‌های علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر به چه میزان است؟ برای پاسخ‌دادن به این سؤال از آزمون دوجمله‌ای استفاده شد. در زیر ابتدا جدول اطلاعات توصیفی ارائه شده و سپس جدول آزمون دو-جمله‌ای مورد تحلیل قرار گرفته است.

روایی پرسش‌نامه از طریق محاسبه میانگین وزنی با وزن‌های ۱، ۰/۷۵، ۰/۵، ۰/۲۲۵ و ۰، برای شناخت میزان استفاده از روش تدریس فعال ۰/۹۳۸ و روایی برای شناخت میزان انگیزه به پژوهش برابر ۰/۹۵۴ محاسبه شد. برای برآورد ضریب اعتبار پرسش‌نامه (پایایی) ابتدا پرسش‌نامه بین ۱۰ نفر از دانشجویان منتخب توزیع شد و بعد از ۱۰ روز برای مرتبه دوم بین همان ۱۰ نفر پرسش‌نامه توزیع و جمع‌آوری گردید که پس از تجزیه و تحلیل با آزمون همبستگی و اسپیرمن بین نمرات حاصله از دو مرتبه توزیع پرسش‌نامه، نتیجه برای شناخت میزان استفاده از روش‌های تدریس فعال ۰/۹۱۸ و برای شناخت میزان انگیزه به پژوهش برابر ۰/۸۵۰ محاسبه شد.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها:

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از دو روش آمار توصیفی و استنباطی استفاده شد. آمار

جدول ۱-۱- توزیع فراوانی نظرات پاسخگویان در مورد به کارگیری روش‌های تدریس فعال

درصد پاسخگو	درصد	فراوانی	به کارگیری روش‌های تدریس فعال
۵,۴	۵,۴	۱۷	خیلی کم
۷۸,۵	۷۸,۵	۲۴۵	کم
۱۵,۴	۱۵,۴	۴۸	زیاد
۰,۶	۰,۶	۲	خیلی زیاد
۱۰۰	۱۰۰	۳۱۲	کل
انحراف استاندارد = ۰/۴۷		میانه = ۲	میانگین = ۲/۱۱

جدول ۱-۲- آزمون دوجمله‌ای مربوط به روش‌های تدریس فعال

معنی‌داری	نسبت مورد آزمون	نسبت مشاهده شده	فراوانی	رده		
۰,۰۰	۰,۵۰	۰,۸۴	۲۶۲	۲,۵ □ □	گروه ۱	به کارگیری روش‌های تدریس فعال
		۰,۱۶	۵۰	۲,۵ □ =	گروه ۲	
		۱	۳۱۲		کل	

۲- میزان انگیزه و علاقه دانشجویان رشته‌های علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر نسبت به پژوهش به چه میزان است؟ برای پاسخ‌دادن به این سؤال از آزمون دوجمله‌ای استفاده شد. در زیر ابتدا جدول اطلاعات توصیفی ارائه شده و سپس جدول آزمون دوجمله‌ای مورد تحلیل قرار می‌گیرد.

باتوجه به اینکه سطح معنی‌داری آزمون کمتر از ۰/۰۵ به دست آمد، بنابراین نسبت مشاهده شده در دو گروه برابر با نسبت مورد آزمون نمی‌باشد، یعنی میانه توزیع برابر با ۲/۵ (متوسط) نمی‌باشد و باتوجه به ستون نسبت مشاهده شده می‌توان گفت که میزان به کارگیری روش‌های تدریس فعال به میزان معنی‌داری کمتر از متوسط قرار دارد.

جدول ۲-۱- توزیع فراوانی پاسخگویان به تفکیک میزان انگیزه به پژوهش

انگیزه دانشجویان به پژوهش	فراوانی	درصد	درصد پاسخگو
خیلی کم	۸	۲,۶	۲,۶
کم	۶۰	۱۹,۲	۱۹,۲
زیاد	۱۵۰	۴۸,۱	۴۸,۱
خیلی زیاد	۹۴	۳۰,۱	۳۰,۱
کل	۳۱۲	۱۰۰	۱۰۰
میانگین = ۳/۰۶	میانه = ۳	انحراف استاندارد = ۰/۷۷	

جدول ۲-۲- آزمون دوجمله‌ای مربوط به انگیزه دانشجویان به پژوهش

معنی‌داری	نسبت مورد آزمون	نسبت مشاهده شده	فراوانی	رده		
۰,۰۰۰	۰,۵۰	۰,۲۲	۶۸	۲,۵ □ □	گروه ۱	انگیزه دانشجویان به پژوهش
		۰,۷۸	۲۴۴	۲,۵ □	گروه ۲	
		۱,۰۰	۳۱۲		کل	

آزمون نمی‌باشد، یعنی میانه توزیع برابر با ۲/۵ (متوسط) نمی‌باشد، همچنین باتوجه به ستون نسبت مشاهده شده می‌توان گفت که میزان

باتوجه به اینکه سطح معنی‌داری آزمون کمتر از ۰/۰۵ به دست آمده، بنابراین نسبت مشاهده شده در دو گروه برابر با نسبت مورد

انگیزه دانشجویان به پژوهش به طور معنی‌داری بالاتر از متوسط قرار دارد. پژوهش وجود دارد؟ برای پاسخ دادن به این سؤال از آزمون خی‌دو (استقلال) و آزمون همبستگی کندال و اسپیرمن استفاده شد که نتایج آن به شرح زیر ارائه می‌شود:

جدول ۳-۱- بررسی وجود استقلال بین به‌کارگیری روش‌های تدریس فعال و انگیزه دانشجویان به پژوهش

انگیزه دانشجویان به پژوهش						
کل	خیلی زیاد	زیاد	خیلی کم و کم			
۱۷	۳	۴	۱۰	مشاهده شده	خیلی کم	به‌کارگیری روش‌های تدریس فعال
۱۷,۰	۵,۱	۸,۲	۳,۷	مورد انتظار		
۲۴۵	۷۳	۱۲۱	۵۱	مشاهده شده	کم	
۲۴۵,۰	۷۳,۸	۱۱۷,۸	۵۳,۴	مورد انتظار		
۵۰	۱۸	۲۵	۷	مشاهده شده	زیاد و خیلی زیاد	
۵۰,۰	۱۵,۱	۲۴	۱۰,۹	مورد انتظار		
۳۱۲	۹۴	۱۵۰	۶۸	مشاهده شده	کل	
معنی‌داری = ۰/۰۰۳			درجه آزادی = ۴	خی‌دو = ۱۵/۹۱۳		

باتوجه به اینکه سطح معنی‌داری آزمون برابر با ۰/۰۰۳ (کمتر از ۰/۰۵) به دست آمده، بنابراین فرضیه صفر مبنی بر استقلال متغیرهای روش‌های تدریس فعال و انگیزه دانشجویان به پژوهش رد می‌شود. این بدان معناست که دو متغیر فوق از یکدیگر مستقل نیستند.

جدول ۳-۲- بررسی رابطه بین به‌کارگیری روش‌های تدریس فعال و انگیزه دانشجویان به پژوهش

انگیزه دانشجویان به پژوهش				
فراوانی	معنی‌داری	همبستگی		
۳۱۲	۰,۰۰۹	۰,۱۳۷	کندال	به‌کارگیری روش‌های
۳۱۲	۰,۰۰۹	۰,۱۴۹	اسپیرمن	تدریس فعال

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد که بین دو متغیر فوق رابطه معنی‌داری وجود دارد. این بدان معناست که هرچه به‌کارگیری روش‌های تدریس فعال بیشتر شود میزان انگیزه دانشجویان به پژوهش نیز بیشتر خواهد شد. ۴- آیا بین بخش محل تحصیل دانشجویان رشته‌های علوم انسانی دانشگاه شهید باهنر و میزان انگیزه آنان به پژوهش رابطه‌ای وجود دارد؟ برای پاسخ دادن به این سؤال از آزمون خی‌دو (استقلال) استفاده شد که نتایج آن به شرح زیر ارائه می‌شود:

جدول ۴- بررسی استقلال بین انگیزه دانشجویان به پژوهش و بخش محل تحصیل آنان

انگیزه دانشجویان به پژوهش					
کل	خیلی زیاد	زیاد	خیلی کم و کم		
۳۰	۵	۲۱	۴	مشاهده شده	زبان
۳۰,۰	۹,۵	۱۴,۳	۶,۲	مورد انتظار	
۲۸	۹	۱۶	۳	مشاهده شده	کتابداری
۲۸,۰	۸,۹	۱۳,۴	۵,۷	مورد انتظار	
۳۳	۹	۱۱	۱۳	مشاهده شده	حسابداری
۳۳,۰	۱۰,۵	۱۵,۸	۶,۸	مورد انتظار	
۴۴	۱۶	۲۲	۶	مشاهده شده	علوم تربیتی و روانشناسی
۴۴,۰	۱۴,۰	۲۱,۰	۹,۰	مورد انتظار	
۲۹	۸	۱۴	۷	مشاهده شده	ادبیات
۲۹,۰	۹,۲	۱۳,۸	۵,۹	مورد انتظار	
۳۰	۳	۲۴	۳	مشاهده شده	اقتصاد
۳۰,۰	۹,۵	۱۴,۳	۶,۲	مورد انتظار	
۳۰	۱۵	۱۰	۵	مشاهده شده	علوم اجتماعی
۳۰,۰	۹,۵	۱۴,۳	۶,۲	مورد انتظار	
۳۱	۱۰	۱۲	۹	مشاهده شده	مدیریت
۳۱,۰	۹,۸	۱۴,۸	۶,۴	مورد انتظار	
۲۷	۸	۱۳	۶	مشاهده شده	معارف
۲۷,۰	۸,۶	۱۲,۹	۵,۵	مورد انتظار	
۳۰	۱۶	۶	۸	مشاهده شده	حقوق
۳۰,۰	۹,۵	۱۴,۳	۶,۲	مورد انتظار	
۳۱۲	۹۹	۱۴۹	۶۴	مشاهده شده	کل
معنی داری = ۰/۰۰۰		درجه آزادی = ۱۸		خی دو = ۴۵/۷۲۲	

بخش

نشان می‌دهد بیش‌ترین انگیزه به پژوهش در بخش‌های حقوق، علوم اجتماعی و علوم تربیتی می‌باشد و بقیه بخش‌ها در این مقوله تقریباً یکسانند.

۵- آیا بین سال ورودی دانشجویان و میزان انگیزه آنان به پژوهش رابطه وجود دارد؟ برای

باتوجه به اینکه سطح معنی‌داری آزمون برابر با ۰/۰۰۰ (کمتر از ۰/۰۵) به دست آمده بنابراین فرضیه صفر رد می‌شود و این بدان معناست که انگیزه به پژوهش از بخش محل تحصیل مستقل نیست و این دو متغیر با یکدیگر رابطه دارند. همچنین اطلاعات جدول فوق

پاسخ دادن به این سؤال از آزمون خبی دو
(استقلال) استفاده شد که نتایج آن به شرح زیر
ارائه می شود:

جدول ۵- بررسی استقلال بین انگیزه دانشجویان به پژوهش و سال ورود آنان به دانشگاه

انگیزه دانشجویان به پژوهش					
کل	خیلی زیاد	زیاد	خیلی کم و کم		
۲	۱	۱	۰	مشاهده شده	ورودی
۲,۰	۰,۶	۱,۰	۰,۴	مورد انتظار	
۲۳	۷	۶	۱۰	مشاهده شده	
۲۳,۰	۷,۰	۱۱,۰	۵,۰	مورد انتظار	
۶۲	۱۷	۲۸	۱۷	مشاهده شده	
۶۲,۰	۱۸,۸	۲۹,۶	۱۳,۶	مورد انتظار	
۱۲۴	۳۹	۶۸	۱۷	مشاهده شده	
۱۲۴,۰	۳۷,۶	۵۹,۲	۲۷,۲	مورد انتظار	
۹۹	۳۰	۴۵	۲۴	مشاهده شده	
۹۹,۰	۳۰,۰	۴۷,۳	۲۱,۷	مورد انتظار	
۳۱۰	۹۴	۱۴۸	۶۸	مشاهده شده	کل
معنی داری = ۰/۰۷۰		درجه آزادی = ۸		خی دو = ۱۴/۶۶۴	

۶- آیا بین سن دانشجویان و میزان انگیزه آنان
به پژوهش رابطه‌ای وجود دارد؟ برای پاسخ به
این سؤال از آزمون همبستگی کندال و اسپیرمن
استفاده شد که نتایج آن به شرح ذیل می‌باشد:

باتوجه به اینکه معنی داری آزمون برابر با
۰/۰۷۰ (بیشتر از ۰/۰۵) به دست آمده بنابراین
فرضیه صفر را نمی‌توان رد نمود و این بدان
معناست که انگیزه به پژوهش مستقل از سال
ورود به دانشگاه است و این دو متغیر با
یکدیگر رابطه ندارند.

جدول ۶- بررسی استقلال بین انگیزه دانشجویان به پژوهش و سن آنان

سن				
فراوانی	معنی داری	همبستگی		
۳۱۱	۰,۳۶۸	۰,۰۴۳	کندال	انگیزه دانشجویان به
۳۱۱	۰,۳۸۸	۰,۰۴۹	اسپیرمن	پژوهش

معناست که انگیزه به پژوهش با سن دانشجویان
رابطه ندارد.

۷- آیا بین جنسیت دانشجویان و میزان انگیزه
به پژوهش رابطه‌ای وجود دارد؟

باتوجه به اینکه سطح معنی داری آزمون‌های
کندال و اسپیرمن به ترتیب برابر با ۰/۳۶۸ و
۰/۳۸۸ (بیشتر از ۰/۰۵) به دست آمده، بنابراین
فرضیه صفر را نمی‌توان رد نمود و این بدان

برای پاسخگویی به این سؤال از آزمون خبی دو استقلال استفاده شد که در ادامه به شرح نتایج آن پرداخته می‌شود:

جدول ۷- بررسی استقلال بین انگیزه دانشجویان به پژوهش و جنسیت آنان

انگیزه دانشجویان به پژوهش							
کل	خیلی زیاد	زیاد	کم	خیلی کم			
۷۲	۲۵	۳۵	۱۰	۲	مشاهده شده	مرد	جنسیت
۷۲,۰	۲۱,۸	۳۴,۶	۱۳,۷	۱,۹	مورد انتظار		
۲۳۸	۶۹	۱۱۴	۴۹	۶	مشاهده شده	زن	
۲۳۸,۰	۷۲,۲	۱۱۴,۴	۴۵,۳	۶,۱	مورد انتظار		
۳۱۰	۹۴	۱۴۹	۵۹	۸	مشاهده شده	کل	
معنی داری = ۰/۵۸۹		درجه آزادی = ۳			خی دو = ۱/۹۲۲		

با توجه به اینکه سطح معنی داری آزمون برابر با ۰/۵۸۹ (بیشتر از ۰/۰۵) به دست آمده بنابراین فرضیه صفر را نمی‌توان رد نمود و این بدان معناست که انگیزه به پژوهش از جنسیت مستقل است و این دو متغیر با یکدیگر رابطه ندارند.

۸- آیا بین میزان استفاده از روش‌های تدریس فعال در بخش‌های مختلف رشته‌های علوم انسانی دانشگاه رابطه‌ای وجود دارد؟ برای پاسخگویی به این سؤال از آزمون خبی دو استقلال استفاده شد که در زیر نتایج آن شرح داده می‌شود:

جدول ۸- بررسی استقلال بین به‌کارگیری روش‌های تدریس فعال و بخش محل تحصیل

میانگین رتبه‌ها	فراوانی	بخش	
۱۵۹,۵۳	۳۰	زبان	به‌کارگیری روش‌های تدریس فعال
۱۶۰,۹۳	۲۸	کتابداری	
۱۳۶,۹۷	۳۳	حسابداری	
۱۷۷,۵۵	۴۴	علوم تربیتی و روانشناسی	
۱۶۷,۱۹	۲۹	ادبیات	
۱۵۱,۸۳	۳۰	اقتصاد	
۱۶۹,۳۰	۳۰	علوم اجتماعی	
۱۱۵,۱۵	۳۱	مدیریت	
۱۵۶,۲۸	۲۷	معارف	
۱۶۴,۴۲	۳۰	حقوق	
	۳۱۲	کل	
معنی داری = ۰/۰۰۶	درجه آزادی = ۹	خی دو = ۲۳/۲۰۴	

درسی را به‌گونه‌ای ارائه دهند که یادگیری عمیق را در دانشجویان ایجاد کند. همچنین تعداد زیاد دانشجویان، که هر سال هم به این تعداد افزوده می‌شود، و حجم زیاد سر فصل-های معرفی شده به استادان جهت تدریس آنها، با توجه به محدودیت زمان در نظر گرفته شده، از عوامل کاهش به‌کارگیری تدریس فعال به حساب می‌آیند. دیگر اینکه تأکید افراطی بر امتحانات و ارزشیابی‌های تراکمی و نتیجه‌مدار، کم‌توجهی به ارزشیابی‌های تکوینی و فرآیندی، ارائه بازخوردهای ناکافی و ناقص در مورد یادگیری فراگیران، و عدم همسویی آیین‌نامه امتحانات با روش‌های تعاملی و فعال تدریس از جمله موانع و مشکلاتی است که می‌تواند به‌کارگیری روش‌های فعال تدریس را تحت شعاع قرار دهد. و این نتیجه با نتایج تحقیق صفدری (۱۳۸۳) مطابقت دارد.

طبق تجزیه و تحلیل‌های آماری مشخص شد قریب به نیمی از دانشجویان انگیزه زیادی به انجام فعالیت‌های پژوهشی دارند. به جستجوگری جوان‌ها بارها در متون دینی ما اشاره شده است. چنان‌که حضرت علی (ع) می‌فرمایند: «ای جوان، اگر نفس تو، از پذیرش روش گذشتگان موفق خود، سرباز می‌زند و آنچه آنان یافته‌اند، نمی‌پسندد پس جستجوی خویش را برای فهم و علم قرار بده نه برای شبهات و چنگ‌زدن به دشمنی‌ها» (نهج البلاغه، نامه ۳۱).

با توجه به اینکه سطح معنی‌داری آزمون برابر با ۰/۰۰۶ (کمتر از ۰/۰۵) به دست آمده، بنابراین فرضیه صفر رد می‌شود و این بدان معناست که به‌کارگیری روش‌های تدریس فعال از بخش محل تحصیل مستقل نیست و این دو متغیر با یکدیگر رابطه دارند. همچنین اطلاعات جدول نشان می‌دهد که میزان استفاده از روش-های تدریس فعال در بین بخش‌های مختلف رشته‌های علوم انسانی دانشگاه تفاوت معناداری با هم دارند. در بخش علوم تربیتی بیش‌ترین میزان به‌کارگیری روش‌های تدریس فعال دیده می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به تجزیه و تحلیل داده‌ها مشاهده شد که اکثریت پاسخگویان معتقدند که تدریس فعال به میزان کم انجام می‌شود. چندین عوامل می‌تواند در این مسأله دخیل باشد. ناآشنایی و عدم نگرش کافی نزد استادان از اهمیت و ضرورت انجام تدریس فعال یکی از این عوامل می‌باشد. جمع‌کنیری از دانشجویان امروز، معلمان و استادان آینده هستند. بیش‌تر رشته‌های تحصیلی دانشگاهی به سمت تخصصی‌شدن و پیشرفت کردن در جزئیات پیش می‌روند و کمتر به سمت مباحث نحوه آموزش دروس می‌پردازند. اساتید علی‌رغم داشتن انبوهی از معلومات و اطلاعات در رابطه با رشته تخصصی‌شان، به لحاظ نداشتن مهارت کافی در امر تدریس، متأسفانه قادر نیستند مطالب

مطلوب یا نامطلوب درباره شیء، فرد یا رویداد خاص دارد و نوعی بازتاب از شیوه احساس فرد نسبت به یک چیز یا موضوع است. براساس تحقیقات به عمل آمده، نگرش بر نوع رفتار انسان اثر می‌گذارد و هر قدر نوع نگرش دقیق‌تر باشد به نظر می‌رسد می‌توان رابطه آن را با رفتار، به شکل دقیقی تعیین کرد. بدین ترتیب تغییر رفتار ظاهراً نمی‌تواند بدون تغییر در نگرش پیش آید (آرمند، ۱۳۷۰). در واقع لازمه داشتن نگرش کافی و مطلوب در موضوعی، برخورداری از دانش و آگاهی لازم در آن موضوع است. قطعاً اساتیدی که خود در رشته‌های تعلیم و تربیت و روانشناسی و سایر رشته‌های مرتبط تحصیل کرده‌اند و در همان رشته‌ها مشغول به تدریس می‌باشند از آگاهی بیش‌تر و نگرش بهتری در مورد روش‌های تدریس فعال و محاسن استفاده از این روش‌ها برخوردار می‌باشند. بنابراین با توجه به استدلال مذکور، چرایی انجام بیشتر تدریس فعال در گروه علوم تربیتی نسبت به سایر گروه‌ها مشخص می‌شود و تأیید این نتیجه با نتایج تحقیق پرتوی (۱۳۸۶) مطابقت دارد.

یافته‌های تحقیق حاضر نشان می‌دهد که بیش‌ترین میزان انگیزه به پژوهش در بخش‌های حقوق، علوم اجتماعی و علوم تربیتی دیده می‌شود. محقق احتمال می‌دهد در رشته‌های فوق به دلیل اینکه محتوای درسی آن‌ها به گونه‌ای است که انطباق زیادی با اصل پژوهش دارد، و

همچنین براساس نظریه روانشناسان، انسان در سنین جوانی دارای روحیه جستجوگری است. وجود این نوع روحیه سبب می‌شود که کمتر مطالبی را بدون هیچ‌گونه چون و چرایی بپذیرد. و از آنجا که اکثریت دانشجویان در سنین جوانی هستند و انگیزه لازم را جهت پژوهشگری دارند، بهترین زمان برای پرورش این روحیه و کسب مهارت در تحقیق به حساب می‌آید (کجباف و همایی، ۱۳۸۳).

در این تحقیق مشاهده شد که بین به-کارگیری روش تدریس فعال و ایجاد انگیزه به پژوهش رابطه معناداری وجود دارد و هرچه به-کارگیری روش تدریس فعال بیش‌تر شود انگیزه دانشجویان به پژوهش بیش‌تر می‌شود. بدیهی است انجام هر نوع فعالیتی مستلزم داشتن انگیزه لازم است. نوع تدریس معلم می‌تواند شاگردان را به افرادی منفعل که فقط دریافت‌کننده و حافظ اطلاعات هستند، تبدیل کند و یا اینکه آنان را به افرادی فعال و پژوهشگر تبدیل کند که خود به دنبال جستجوی صحت و سقم مطالب می‌روند، قوانین را کشف می‌کنند، مسائل مختلف را حل کرده و به دنبال یادگیری بیش‌تر هستند (صحرانورد، ۱۳۸۱).

یکی از دلایل عمده برای انجام تدریس فعال توسط اساتید، داشتن نگرش کافی در مورد روش‌های تدریس است. نگرش، ارزیابی یا برآوردی است که یک فرد به صورت

دروسی که مستقیم و غیرمستقیم دانشجویان را به سمت و سوی تحقیق و پژوهش هدایت می‌کند، لزوماً بنیان تحقیق و پژوهش‌های اجتماعی و تربیتی را تشکیل می‌دهد. این خصوصیت (پژوهشگری) در بین دانشجویان حقوق به لحاظ ویژگی منابع حقوقی و استنادهای لازم برای رسیدن به پاسخ فرضیات خود به منظور دستیابی به احکام نهایی، ضرورت یک تحقیق دقیق حقوقی را ایجاب می‌کند. آنچه یک پژوهشگر علم حقوق بایستی از لابه‌لای منابع متعدد دریابد پژوهش و تحلیل قوانین است، به گونه‌ای که با مستندات حقوقی موجود بتواند قضاوت درستی ارائه نماید. همچنین احتمال می‌رود با توجه به اینکه دانشجویان در حال تحصیل رشته حقوق دانشگاه شهید باهنر در مقطع کارشناسی ارشد پذیرفته می‌شوند، نسبت به سایر دانشجویان از مطالعه و یادگیری عمیق‌تری برخوردار بوده‌اند و دارای انگیزه اولیه قوی‌تری در انجام فعالیت‌های علمی و پژوهشی هستند. به همین سان دانشجویان علوم اجتماعی برای آنکه بتواند تحلیل واقع‌بینانه‌ای از جامعه و سازوکارها و رفتارهای اجتماعی داشته باشد، لزوماً پژوهش جزء لاینفک و اساسی بررسی‌های جامع‌نگرانه آنهاست. در واقع آنها در تمام ابعاد بررسی جامعه‌شناختی نظیر رفتار-شناسی، مردم‌شناسی، آسیب‌شناسی اجتماعی و تعاملات انسانی مختلف به پژوهش نیازمندند. بر این اساس، تنظیم نمره‌گذاری دروس آنها به گونه‌ای است که تحقیق و پژوهش بخشی از

نمره نهایی آن درس را تشکیل می‌دهد و لاجرم باید برای گذراندن هر درس، پژوهش مربوط به آن درس را انجام دهند. همچنین نتایج حاصل از این تحقیق نشان داد که دانشجویان علوم تربیتی نیز نسبت به سایر رشته‌های علوم انسانی از انگیزه بالاتری به امر پژوهش برخوردارند. می‌توان گفت مهم‌ترین عناصر اثرگذار بر این موضوع نحوه تدریس اساتید این رشته که برگرفته از آگاهی و دانش کافی در خصوص اجرای تدریس فعال است از یک سو، و نوع محتوای دروس این رشته از سوی دیگر می‌باشد. چالش انگیز بودن محتوای برخی دروس در بسیاری از مباحث مطرح شده در این رشته، انگیزه بیش‌تری به امر پژوهش و تحقیق در دانشجویان ایجاد می‌کند. این نتیجه با نتیجه تحقیق شعبانلو (۱۳۸۶) مبنی بر اینکه چالش انگیز بودن محتوا، فرصت فعالیت‌های ذهنی و پژوهشی را در فراگیر بالا می‌برند، مطابقت دارد.

مطابق با نظر روانشناسان، به طور کلی انسان علاقه‌مند به جستجو و پژوهش است و این مسأله با جنسیت ارتباطی ندارد. و تأیید این موضوع در تحقیق حاضر با نتیجه تحقیق شمس مورگانی (۱۳۸۰) مطابقت دارد. در این تحقیق انگیزه به پژوهش با سال ورودی دانشجویان نیز رابطه معناداری نداشته است. احتمال می‌رود دلیل این امر به دو نکته برمی‌گردد، اول اینکه چون اکثریت نمونه‌های تحقیق با وجود سال‌های ورود متفاوت، در سنین جوانی قرار

به کارگیری روش‌های تدریس فعال فراهم نمایند. همچنین اتخاذ تصمیماتی جهت تقلیل یا حذف پاره‌ای از امتیازات که یک عضو هیئت علمی از آن برخوردار است، برای اعضای که روش‌های تدریس فعال را اجرا نمی‌کنند.

۳- با توجه به یافته‌های تحقیق که میزان استفاده از روش‌های تدریس فعال در بخش علوم تربیتی و روانشناسی در سطح بالاتری نسبت به بقیه قرار دارد پیشنهاد می‌شود که دانش و نگرش اساتید این بخش را با تدابیر تشویقی و حمایتی حفظ و هدایت نمایند. و از آنان به‌عنوان مربیان کارگاه‌های آموزشی جهت غنای هرچه بیش‌تر این کارگاه‌ها استفاده کنند.

۴- با توجه به نتایج تحقیق قریب به نیمی از دانشجویان به میزان زیادی دارای انگیزه پژوهش هستند، به مسئولین پیشنهاد می‌شود با مجهز کردن کتاب‌خانه‌ها، سالن‌های مطالعه، آزمایشگاه‌های مجهز به وسایل آزمایشگاهی و همچنین با ایجاد مراکز بیشتر کامپیوتری و اینترنتی (سایت‌های بیشتر) به ترغیب و تشویق دانشجویان به پژوهش کمک نمایند.

۵- پیشنهاد می‌شود مسئولین دانشجویانی را که فعال بوده و پژوهش می‌کنند بیش‌ازپیش مورد تشویق و حمایت قرار دهند.

۶- پیشنهاد می‌شود مؤلفان کتاب‌های درسی دانشگاهی با همکاری برنامه‌ریزان درسی جهت سوق دادن دانشجویان به پژوهش، مطالب درسی را به صورتی چالش برانگیز ارائه دهند.

داشتند، بنابر این سن جوانی اقتضا می‌کند که اشتیاق به پژوهش و جستجو در افراد وجود داشته باشد (هادوی تهرانی، ۱۳۸۲)، و دوم اینکه تغییر چندانی در بین سال‌های ورود (۸۵-۸۱) در دانش و نگرش استادان نشده است. به عبارتی تمهیدات لازم (تشکیل کارگاه‌های آموزشی، در اختیار قرار دادن کتب مناسب و ایجاد تصمیماتی جهت ترغیب استادان به گذراندن دوره‌ها و ...) برای انجام این تغییرات پیشی و نگرشی صورت نگرفته است.

پیشنهادها

۱- از آنجا که بین روش‌های تدریس فعال استادان و ایجاد انگیزه به پژوهش در دانشجویان رابطه معناداری وجود دارد، لذا پیشنهاد می‌شود به منظور افزایش انگیزه به پژوهش در دانشجویان، اساتید استفاده بیش‌تری از روش‌های فعال تدریس به عمل آورند.

۲- با عنایت به یافته‌های تحقیق که کمتر بودن میزان تدریس فعال را نشان می‌دهد، پیشنهاد می‌شود مسئولین آموزش عالی با دایرکردن کارگاه‌های آموزشی عملی به طور مستمر و دائم و با در اختیار قرار دادن منابع تخصصی مناسب برای استادان، که ضرورت و چگونگی اجرای تدریس فعال را بیان کنند، همچنین با ملزم کردن آنها به گذراندن دوره‌های کارگاهی قبل از استخدام رسمی توانایی آنان را برای اجرای تدریس فعال بالا برده و زمینه را برای

منابع

- صحرانورد، مریم. (۱۳۸۱). نقش استفاده از روش‌های فعال تدریس درس علوم تجربی در پرورش روحیه پرسشگری- پژوهش و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان پایه چهارم ابتدایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی دانشگاه تربیت معلم. دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی.
- عالمی، عبدالحسین. (۱۳۸۱). بررسی میزان آشنایی معلمان پایه اول شهرستان‌ها و مناطق استان بوشهر با روش‌های تدریس و مفاهیم علمی دروس پایه. نشریه ماهانه چشم انداز فرهنگ. سال ششم. شماره ۴۳.
- مهری نژاد، سید ابوالقاسم. (۱۳۸۴). بررسی راهبردهای ایجاد روحیه پژوهشی در دانش‌آموزان از طریق برنامه درسی. تهران: وزارت آموزش و پرورش، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی.
- Bishop, R.M. & Bieschke, K.J. (1998). Applying social cognitive theory to interest in research among counseling psychology students: a path analysis. *Journal of course ling psychology*.
- Eggen, P, Kauchak, D. (2001). *Educational Psychology*. (5th.ed). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Entwistle, N. (2002); "Research-based university Teaching", *Psychology of Entwistle, Education Review*, vol.26, No. 20.
- Stipek. D.J. (2002). *Motivation to learn: Integrating theory and practice* (4th. Ed.), Boston: Allyn a Bacon.
- Woolfolk, A.E. (2004). *Educational Psychology* (9th ed.). New York: Person
- احمدی، آمنه. (۱۳۸۰). روش‌های نوین یاددهی- یادگیری در آموزش مفاهیم دینی. کارگاه آموزشی معلمان دوره ابتدایی. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش- تهران.
- بست، جان. (۱۳۷۴). روش‌های تحقیق در علوم تربیتی. ترجمه حسن پاشا شریفی و نرگس طالقانی. تهران: رشد.
- بهرنگی، محمدرضا. (۱۳۸۲). مدیریت آموزشی و آموزشگاهی. تهران: کمال تربیت.
- رشیدپور، علی. (۱۳۸۱). بررسی عوامل مؤثر بر افزایش روحیه پژوهشی در دانش-آموزان دوره متوسطه استان لرستان. شورای تحقیقات سازمان آموزش و پرورش استان لرستان.
- سالیوان، ادمونر. (۱۳۶۸): رابطه بین روانشناسی و آموزش. ترجمه علی اکبر میرحسینی. فصلنامه تعلیم و تربیت. سال پنجم. شماره ۲. مسلسل ۱۸: ۱۳۹-۱۳۸
- سیف، علی اکبر. (۱۳۷۸). روانشناسی یادگیری و تدریس. تهران: آگاه.
- سیف، علی اکبر. (۱۳۷۹). روانشناسی پرورشی: روانشناسی یادگیری و آموزش (ویراست نو). تهران. آگاه
- سیف، علی اکبر. (۱۳۸۱). روش‌های اندازه‌گیری و ارزشیابی آموزشی. تهران: روان.